

ZAVIČAJ

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 54
Godina XXVII
Novembar, 2022.
[str. 281-286]

© Monos 2022

Novootkriveni stećak na lokalitetu Pištalja u Doborovcima kod Gračanice

Mr. Ago Mujkanović

U radu se daju podaci o do sada nepoznatom stećku u naselju Doborovci kod Gračanice, na lokalitetu Pištalja. Terenskim obilaskom zabilježili smo prisustvo jednog stećka, u obliku sanduka. Donosimo njegov opis, kartografski prikaz lokaliteta, te nekoliko fotografija iz kojih se vidi njegovo današnje stanje. Stećak je ugrožen djelovanjem atmosferskih prilika, širenjem naselja i samom blizinom regionalnog puta Srebrenik – Gračanica (R461).

Ključne riječi: *Novootkriveni stećak, Pištalja, Doborovci, Grad Gračanica, sanduk, ugroženost, zaštita.*

Selo Doborovci prostire se između Gračanice, Gradačca i Srebrenika (11,4 km udaljeno od samog centra Gračanice, 11,7 od Srebrenika i 24,2 km od Gradačca) u sjevernom dijelu općine, sada Grada Gračanica. Kroz ovo selo prolaze regionalni put Gračanica – Gradačac (R462) i regionalni put Gračanica – Srebrenik (R461), uz koji se nalazi i navedeni lokalitet. Ovo selo zauzima površinu od 10 kilometara kvadratnih i leži na nadmorskoj visini od 250 do 380 metara. Naselje se dijeli na Gornje i Donje Doborovce, ali čini jedinstvenu geografsku i urbanu cjelinu koja je organizovana kao jedna od većih mjesnih zajednica na području općine, odnosno Grada Gračanice.¹ Iznad sela dominira veliko brdo Monj, 532 metra nadmorske visine, koje je evidentirano kao značajan arheološki lokalitet iz bronzanog doba.² Doborovci pripadaju kategoriji većih sela (mjesnih zajednica) na području Općine (Grada) Gračanica.³

1 Ahmetbašić F. *Doborovci – Gornji i Donji (etnološke skice)*. Gračanički glasnik, Broj 6., Gračanica: Izdavačka kuća „Monos“, 1998. Str. 74.

2 Jovanović R. *Dve preistoriske ostave iz severoistočne Bosne*. Članci i građa za istoriju istočne Bosne, Broj 2., Tuzla: Zavičajni muzej u Tuzli, 1958. Str. 32-35.

3 Ahmetbašić F. *Doborovci – Gornji i Donji...* Str. 74.

Prisustvo stećaka ranije je ustanovljeno na području okolnih naselja: Babići, Škrahovica, Gornji Skipovac – Četovilja, Džakule, a ranije ih je bilo i u Malešićima, Piskavici i Sokolu.⁴ Uz ovo svakako treba istaknuti i novootkriveni stećak na lokalitetu Samovine u Džakulama, koji je 2021. godine evidentirao mr. Edin Šaković.⁵ Srednjovjekovnog porijekla bi moglo biti i groblje na lokalitetu Zvijezda u Sladnoj.⁶

Stećak na lokalitetu Pištalja do sada nije bio evidentiran u popisima stećaka, niti je postojao njegov opis, tako da nije ni bio poznat naučnim radnicima. Dana 13. jula 2022. godine, prilikom terenskog obilaska Doborovaca, locirali smo navedeni stećak, izvršili uvid u njegovo sadašnje stanje, te mjerenje i fotografiranje, kao i prikupljanje podataka od lokalnog stanovništva. Na lokalitetu se nalazi jedan stećak pravilne pravougaone osnove. Nalazi se s lijeve (sjeverne) strane regionalnog puta Gračanica – Srebrenik, iz pravca Gračanice, između skretanja za Gornje Doborovce i makadamskog puta za mahalul Begoviće. Stećak je, inače, dobro klesan i obrađen, a oštećenja na njemu su nastala kasnije, usljed djelovanja atmosferskih prilika. Najveća oštećenja su primijetna s gornje strane, koja je bila najizloženija, dok su dijelovi koji se nalaze u zemlji jako dobro očuvani. Izrađen je od poroznog krečnjaka, koji se može pronaći u okolini, i koji se veoma brzo osipa usljed djelovanja atmosferskih prilika. S obzirom da nije sačuvan gornji

dio stećka, ne možemo sa sigurnošću tvrditi da li se radilo o sanduku ili sljemenjaku.

Stećak se nalazi na vrhu brežuljka koji izgledom podsjeća na tumul, što ukazuje na mogućnost višestrukog sahranjivanja, te da je i sam brežuljak nastao vještački. Dimenzije stećka su: dužina 275 cm, širina 78 cm i visina 50 cm. Orijentacija je u smjeru sjeverozapad – jugoistok. Naziv parcele je Pištalja (k.č. 2806/1, k.o. Doborovci), dok se susjedne njive i šume nazivaju: Jelah, Bukovac, Bukva i Borici (Sl. 5.). Lokalitet je obrastao cerovom šumom i u vlasništvu je porodica Okić i Smajlović.⁷ Lokalitet Panađurište (oko 2 – 2,5 km od stećka u pravcu istoka) mjesto je sa brojnim starinama.⁸

S obzirom da su u prošlosti za trase puta birane ocjedite i osunčane kose, vrlo izvjesno je da je ovom kosom išao put koji je spajao dva srednjovjekovna grada Soko i Srebrenik. Na tom mjestu se nalazi i stari put koji se odvajao prema Gradačcu i dalje u Posavinu, tako da je i sam stećak smješten na raskršću ta dva puta. Mr. Rusmir Djedović je argumentirao postojanje starog puta koji je išao kroz ovo selo i spajao dva navedena srednjovjekovna grada, kao i njegovo postojanje još u rimskom periodu.⁹ U neposrednoj blizini stećka, spomenuti put je presijecao stari osmanski karavanski, kasnije kolski put iz Gračanice za Posavinu, preko Vranovića i Doborovaca za Srnice (gdje se račvao ka Gradačcu i Brčkom). Alternativna (starija?) trasa tog puta je vodila nešto istočnije, preko

4 Šaković E. *Srednjovjekovne nekropole na području Gračanice*, Baština, Broj 5/2012., Tuzla, 2013. Str. 9-25.

5 Šaković E. *Novootkriveni stećak s lokaliteta Samovine u selu Džakule (grad Gračanica)*, Gračanički glasnik, XXVI/52, 2021. Str. 111-118.

6 Mutapčić E. *Groblje "Zvijezda" u mahalul Pirage – Sladna*, u: Salih Kulenović, Rusmir Djedović, Edin Mutapčić, *Srebrenik: historijsko-etnografske skice*, Srebrenik: Centar za kulturu i informisanje 2007. Str. 77-81.

7 Geoportal/Katastar.ba. Dostupno na: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwi83ZHS9NP6AhV9W_EDHQ0TCbQQFnoECAKQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.katastar.ba%2Fgeoportal&usq=AOvVaw1_aPZGfaov6KkZk2XZJSuC (Pristupljeno 9.10.2022.)

8 Djedović R., *Mahala Panađurište u Sladnoj. Historijsko-geografska istraživanja*. Biljeg Srebrenika, Broj 7-8., Srebrenik: Javna ustanova Centar za kulturu i informisanje, 2010., Str. 93-98.

9 Djedović R. *O nastanku naselja Doborovci i njegovom nazivu*. Gračanički glasnik, Broj 20., Gračanica: Izdavačka kuća „Monos“, 2005., Str. 35-36.

Panađurišta na Kuprese i dalje za Srnice (Sl. 4.).

Opisani stećak na lokalitetu Pištalja može se smatrati veoma ugroženim, zbog neposredne blizine ceste i naselja, te formiranja divlje deponije. Nadgrobnik se nalazi na takvom položaju da je moguće njegovo dalje oštećenje ili potpuni nestanak. Zbog svega toga, zahtijeva hitne mjere zaštite i konzervacije. Nekropola Pištalja predstavlja materijalno svjedočanstvo srednjovjekovne naseljenosti ovog kraja i sepulkralne kulture stanovnika ovog kraja u srednjem vijeku. Ova nekropola zaslužuje, svakako, detaljnije istraživanje, posebno zbog činjenice da je do sada bila nepoznata. S obzirom da smo prilikom rekognosciranja uočili veće fragmente kamena (krečnjaka), veoma je izvjesno da se radi o daleko većoj nekropoli, a ne o usamljenom stećku.

LITERATURA

1. Ahmetbašić F. *Doborovci – Gornji i Donji (etnološke skice)*. Gračanički glasnik, Broj 6., Gračanica: Izdavačka kuća „Monos“, 1998. Str. 74-83.
2. *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, Regije 1-13., Tom 2., Sarajevo: Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, 1988.
3. Geoportal/Katastar.ba. Dostupno na: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&e-src=s&sou rce=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwi83ZHS9NP6AhV9W_EDHQ0TCbQQFnoECAkQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.katastar.ba%2Fgeoportal&usg=AOvVaw1_aPZGfao-v6KkZk2XZJSuC (Pristupljeno 09.10.2022.)
4. Djedović R. *O nastanku naselja Doborovci i njegovom nazivu*. Gračanički glasnik, Broj 20., Gračanica: Izdavačka kuća „Monos“, 2005. Str. 35-39.
5. Djedović R., *Mahala Panađurište u Sladnoj. Historijsko-geografska istraživanja*. Biljeg Sre-

brnika. Broj 7-8., Srebrenik: Javna ustanova Centar za kulturu i informisanje, 2010. Str. 93-98.

6. Hamzić O., Djedović R. *Doborovci kod Gračanice historijska monografija*. Gračanica 2010.
7. Jovanović R. *Dve preistoriske ostave iz severois-točne Bosne*. Članci i građa za istoriju istočne Bosne, Broj 2., Tuzla: Zavičajni muzej u Tuzli, 1958. Str. 32-35.
8. Šaković E. *Srednjovjekovne nekropole na području Gračanice*, Baština, Broj 5/2012., Tuzla: Zavod za zaštitu i korištenje kulturno historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, 2013. Str. 9-25.
9. Mutapčić E. *Groblje Zvijezda u mahali Pirage – Sladna*, u: Salih Kulenović, Rusmir Djedović, Edin Mutapčić, *Srebrenik: historijsko-etnografske skice*, Srebrenik: Javna ustanova Centar za kulturu i informisanje, 2007. Str. 77-81.
10. Šaković E. *Novootkriveni stećak s lokaliteta Samovine u selu Džakule (grad Gračanica)*, Gračanički glasnik, XXVI/52, Gračanica: Izdavačka kuća „Monos“, 2021. Str. 111-118.

SUMMARY

A NEWLY DISCOVERED STEĆAK TOMBSTONE AT THE PIŠTALJA SITE IN DOBOROVCI NEAR GRAČANICA

This paper provides data about the so far unknown stećak tombstone in the Doborovci settlement near Gračanica, at the Pištalja landmark. During our field examination we noticed one stećak, formed like a chest. In this paper we provide a description, a map of the local area, and several photographs documenting the current state of the stećak. The stećak is threatened by the local atmospheric conditions, the expansion of the nearby settlement, as well as by the proximity of the local regional Srebrenik – Gračanica (R461) road.

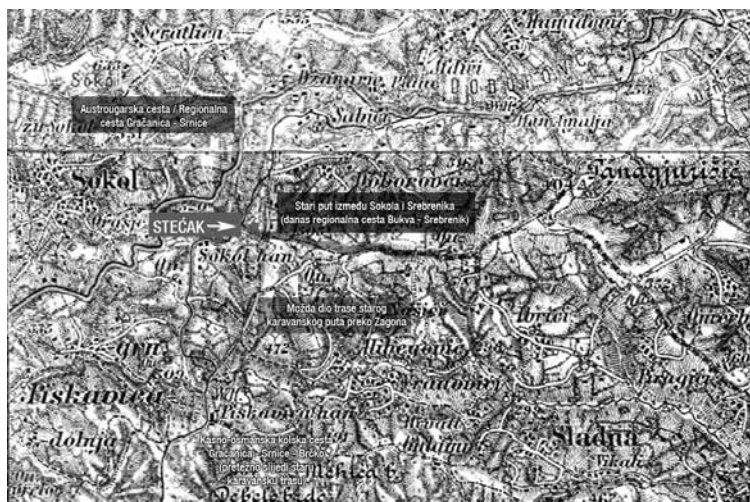
PRILOZI

Sl. 1. Sjeverozapadna strana stećka (Foto: Edin Šaković)

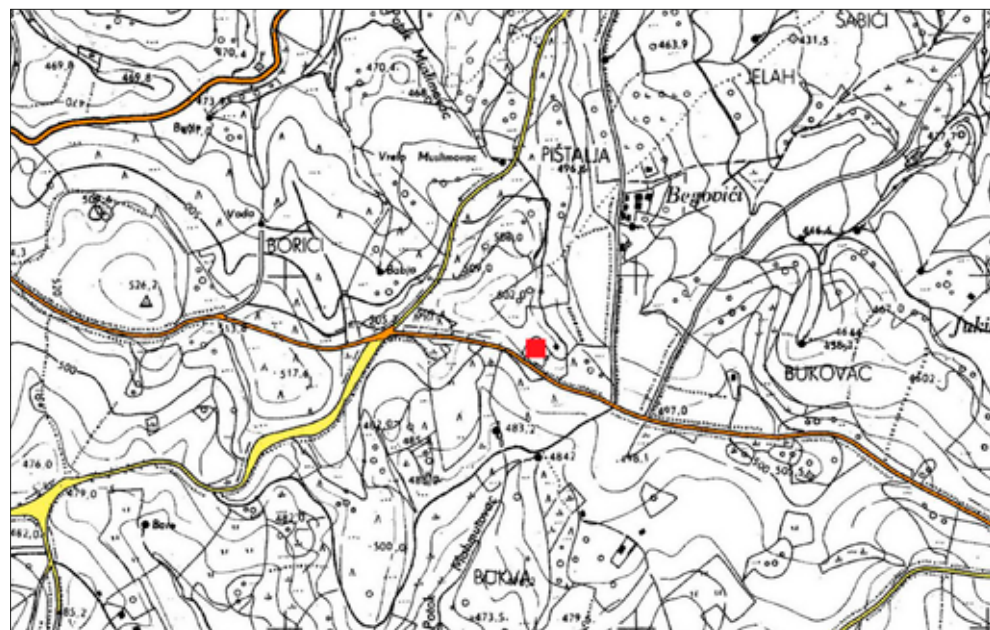
Sl. 2. Sjeverna strana stećka, u pozadini je regionalni put Srebrenik (R461) – Gračanica (Foto: Edin Šaković)

Sl. 3. Austro-ugarska karta (1869.-1887.) s obilježenom nekropolom Pištalja

Sl. 4. Prikaz puteva u austro-ugarskom periodu s lokalitetom Pištalja

Sl. 5. Osnovna republička karta BiH iz 1975. godine s obilježenim lokalitetom Pištalja (1:10.000)